

Arviointiraportti: Omakieliset yhteiskuntaorientaatiot Navigaattori-hankkeessa 2018–2021

TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO

Euroopan unionin tuella

Pako
Suomen
aisapu

Diak

Julkaisija: Suomen Pakolaisapu

© Suomen Pakolaisapu ry

Teksti: Katja Päällysaho, Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak)

Sisällys

JOHDANTO	4
1. KOTOUTUMISKOULUTUKSET JA ALKUVAIHEEN ORIENTAATIOJAKSOT	5
2. PAKOLAISAVUSSA KEHITETYN YHTEISKUNTAORIENTAATION TAVOITTEET, KIELITIETOISUUS JA DIALOGISUUS	7
2.1. Yhteiskuntaorientaation tavoitteet ja sisällöt	7
2.2. Yhteiskuntaorientaation pedagogiset ratkaisut: dialogisuus ja omakielisyys	10
2.3. Yhteiskuntaorientaation kouluttajat	11
2.4. Navigaattori-hankkeen aikana toteutuneet yhteiskuntaorientaatiot	12
3. AINEISTO	14
4. ARVIOINTIKYSYMYKSET	15
5. TULOKSET	16
5.1. Opetus ja opetusmateriaalit	16
Dialoginen opetustapa pitää kaikki mukana	17
5.2. Yhteiskuntaorientaation sisällöt	18
Väärää tietoa vastaan	19
Arvot, lait ja tavat tutuiksi	20
Suomen historia	22
Kurssi koettiin kattavaksi	23
5.3. Kurssin kokonaisarvio	23
Motivoi myös muutokseen	25
5.4. Kurssin merkitys	26
Oma kieli tavoittaa	27
Motivoi uuden kotikielen opiskeluun	28
Osalliseksi yhteiskuntaan	28
Lähteet	33
LIITE 1.	34
LIITE 2.	39

Johdanto

Tässä arviointiraportissa kerrotaan Navigaattori – kohti monimuotoisia kuntia -hankkeessa (tästä eteenpäin Navigaattori) kehitetyn omakielisen yhteiskuntaorientaation arvioinnin tuloksista. Hankkeen päätoteuttaja on Suomen Pakolaisapu. Hankkeen muina toimijoina on Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM sekä Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeen toteuttamisaika on 1.4.2018–31.3.2021 ja sitä rahoittaa EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto.

Hankkeen kohdealueena on KUUMA-seutu (Hyvinkää, Järvenpää, Kirkkonummi, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti). Hankkeen tavoitteena on kehittää kohdekuntien alkuvaiheen kotoutumispalveluja. Tarkoituksena on edistää aikuisten maahanmuuttajien, erityisesti kiintiöpakolaisten ja muiden kansainvälistä suojelua saaneiden ihmisten ja heidän perheidensä kotoutumista kehittämällä omakielistä yhteiskuntaorientaatiota sekä kouluttaa omakielisen yhteiskuntaorientaation kouluttajia eri kieliryhmistä. Lisäksi pyrkimyksenä on vahvistaa hankkeen kohdealueen kuntatyöntekijöiden ja -päättäjien pakolaisten vastaanottoon ja kotoutumistyöhön liittyvää ammatillista osaamista.

Tässä raportissa keskitytään vain yhden hankkeen osa-alueen, omakielisen yhteiskuntaorientaation, arviointiin. Arviointi keskittyy yhteiskuntaorientaatioihin osallistuneiden näkökulmiin ja perustuu osallistujilta kerättyihin palautelomakkeisiin sekä osallistujien teemahaastatteluihin.

Raportissa tehdään ensin lyhyt katsaus kotoutumiskoulutuksiin yleisellä tasolla ja esitellään sen jälkeen tarkemmin Navigaattori-hankkeessa kehitettyä yhteiskuntaorientaatioita. Näiden jälkeen kerrotaan tarkemmin arvioinnin toteutuksesta sekä tuloksista.

1. Kotoutumiskoulutukset ja alkuvaiheen orientaatiojaksot

Kotoutumisen edistämisestä säädetyn lain tavoitteena on tukea ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lain mukaan maahanmuuttajalle on annettava tietoa paitsi hänen ”oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa” myös kotoutumista edistävistä palveluista. Kotoutumista edistetään monin eri toimenpitein, kuten ohjauksella, alkukartoituksella, kotoutujalle laaditulla yksilöllisellä kotouttamissuunnitelmalla ja kotoutumiskoulutuksella (L2010/1386, §7–11, §20). Kotoutumispalveluiden järjestämisestä vastaavat sekä työ- ja elinkeinotoimistot että kunnat (L2010/1386, §6). Työttömät työtä etsivät maahanmuuttajat ovat työ- ja elinkeinohallinnon asiakkaita. Kunnat vastaavat puolestaan muiden maahanmuuttajien kotoutumispalveluista. Kotoutumislain mukainen kotoutumisaika on yleensä enimmillään kolme vuotta, mutta erityisistä syistä sitä voidaan pidentää kahdella vuodella (L2010/1386, 12§).

Maahanmuuttajille annettava kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena ja sen tavoitteena on edistää paitsi osallistujan suomen tai ruotsin kielen taitoa myös vahvistaa työelämään tai jatkokoulutukseen siirtymistä. Työvoimakoulutuksena toteutetun kotoutumiskoulutuksen ulkopuolelle jää kuitenkin joukko sellaisia maahanmuuttajia, jotka ovat syystä tai toisesta työvoiman ulkopuolella, kuten esimerkiksi kotona lastaan hoitavat vanhemmat tai eläkkeellä olevat henkilöt.

Kotoutumiskoulutukset järjestetään Opetushallituksen Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita noudattaen. Kotoutumiskoulutuksen toteutusmalleja on päivitetty vuonna 2017. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteet, 2012; Päivitetyt kotoutumiskoulutuksen toteutumismallit, 2017.) Päivitystarpeen taustalla oli turvapaikanhakijamäärien runsas kasvu vuoden 2015 aikana. Päivitetyt toteutusmallin mukaisesti kotoutumiskoulutus koostuu erilaisista moduuleista. Se voi tarvittaessa koostua yhteensä viidestä eri moduulista, joista kaksi ensimmäistä – orientoiva moduuli ja moduuli 1 - ovat pääsääntöisesti yhteisiä kaikille koulutukseen osallistujille. Näitä seuraavat moduulit joustavat osallistujan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Moduulimallin ansiosta kotoutujalle on mahdollista rakentaa entistä yksilöllisempiä koulutuspolkuja. Orientoiva moduuli on tarkoitettu sellaisille henkilöille, joilla on oleskelulupa, mutta joilla ei vielä ole kuntapaikkaa sekä sellaisille kotoutujille, joilla on kuntapaikka, mutta jotka odottavat vielä muihin koulutuspalveluihin pääsyä. Orientoivat jaksot tavoittavat siis esimerkiksi TE-toimistojen kotoutumiskoulutukseen pääsyä odottavat maahanmuuttaneet henkilöt.

Opetushallituksen laatimaan opetussuunnitelmaan sisältyvä orientoiva moduuli on lyhyt n. 2–5 viikon mittainen jakso. Se voi sisältää esim. suomen tai ruotsin alkeiskielitaidon opetusta, oman paikkakunnan tai alueen työelämää ja opetus-tarjontaan tutustumista ja opintokäyntejä. Orientoivassa moduulissa on myös maininta yhteiskuntaorientaatiosta, joka annetaan mahdollisuuksien mukaan kotoutujan omalla äidinkielellä. Muut moduulit toteutetaan suomen tai ruotsin kielellä ja ne tulkataan osallistujien kohdekielelle.

Omalla kielellä toteutettavia orientaatiojaksoja on aiemmin pilotoitu mm. Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman ja Uudenmaan ELY-keskuksen koordinoiman valtakunnallisen Kotona Suomessa -hankekokonaisuuden Hyvä alku -osion pilottihankkeissa. Näissä pilottihankkeissa omakielisiä orientaatiojaksoja tarjottiin eri kohderyhmille. Myös niiden kesto, sisällöt ja toteutustavat poikkesivat toisistaan. Em. hankekokonaisuuteen kuuluvassa ja Uudenmaan ELY-keskuksessa toteutetussa Töihin Suomeen 2016 - 2018 -hankkeessa omakielisiä orientaatiojaksoja pilotoitiin työhallinnon alkuvaiheen kotoutuja-asiakkaille. Sekä Kotona Suomessa -hankekokonaisuuden arviointiraportissa että Töihin Suomeen -hankkeen loppuraportissa korostetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toteutettujen omakielisten orientaatiojaksojen merkitystä kotoutumiselle. (Lahtinen & Kuusiholma, 2018; Karinen, 2020.) Vuonna 2019 pääkaupunkiseudun kotoutuskoulutuksessa otettiin käyttöön uusi malli, johon sisältyy myös omakieliseen yhteiskuntaorientaatioon.

2. Pakolaisavussa kehitetyn yhteiskuntaorientaation tavoitteet, kielitietoisuus ja dialogisuus

Suomen Pakolaisapu ry aloitti omakielisen yhteiskuntaorientaation kehittämisen Kotikunta – Tukea kotouttamistyöhön kiintiöpakolaisia vastaanottaville kunnille -hankkeessa, joka toteutettiin 1.1.2016–31.12.2018. Omakielisen yhteiskuntaorientaation kehittämistä on jatkettu edelleen Suomen Pakolaisavun, Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestö IOM:n Suomen-toimiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteisessä Navigaattori-hankkeessa.

Kotikunta- ja Navigaattori-hankkeissa kehitetty omakielinen yhteiskuntaorientaatio **on tarkoitettu kaikille, myös työvoiman ulkopuolella oleville alkuvaiheen kotoutujille**, kuten kotona lastaan hoitaville vanhemmille tai eläkeiässä oleville kotoutujille, jotka helposti jäivät muun kotoutumiskoulutuksen ulkopuolelle. Omakieliset yhteiskuntaorientaatiot järjestetään kotoutujien omalla äidinkiellällä tai kielellä, jota he ymmärtävät hyvin.

Kotikunta- ja Navigaattori-hankkeiden yhteiskuntaorientaatioon on otettu mallia Ruotsissa toteutettavasta yhteiskuntaorientaatiosta (samhällsorientering). Ruotsissa yhteiskuntaorientaatiosta on säädetty laissa. Laissa todetaan, että jokaisen kunnan on tarjottava yhteiskuntaorientaatiota tietyt kriteerit täyttävälle maahanmuuttajille mahdollisimman pian sen jälkeen, kun he ovat saaneet oleskeluluvan maahan. (L 2013:156.) Ruotsissa yhteiskuntaorientaation laajuus on 100 tuntia. Aiempaan 60 tuntiin lisättiin 40 tuntia (vuonna 2020), koska sen on katsottu edistävän kotoutumista yhteiskuntaan ja työelämään. Kurssin aikana käydään läpi ruotsalaisen yhteiskunnan rakenteita ja arvopohjaa, osallistujien oikeuksia ja velvollisuuksia, ruotsalaista kulttuuria ja arkielämää. Tavoitteena on edistää maahanmuuttajan kotoutumista ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Kurssit tarjotaan mieluiten osallistujien omalla kielellä. Vain harvoin kurssit on toteutettu selkoruotsilla tai tulkattuna (Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 46 enligt regleringsbrevet för 2019. Samhällsorientering för nyanlända, 2020).

2.1. Yhteiskuntaorientaation tavoitteet ja sisällöt

Yhteiskuntaorientaation tavoitteena on vahvistaa kotoutujan suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitsemia kansalaistaitoja, toisin sanoen tietoa ja ymmärrystä yhteiskunnan pelisäännöistä, sen arvoista ja kulttuurista sekä kotoutujan omista oikeuksista ja velvollisuuksista.

Yhteensä 70 tuntia kestävän kurssin aikana suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueisiin tutustutaan laajasti. Opetuksen aikana käydään läpi niin arkielämään ja asumiseen liittyviä käytännönläheisiä teemoja kuin sosiaali- ja terveyspalveluita. Lisäksi tutustutaan suomalaiseen koulujärjestelmään ja työelämään sekä kulttuuriin ja historiaan. Kurssin loppupuolella perehdytään niin Suomen oikeusjärjestelmään kuin poliittiseen järjestelmään ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen Suomessa. Yhteiskuntaorientaation sisällöt on esitetty alla olevassa taulukossa (taulukko 1). Kurssin perussisällöt ovat kaikille toteutettaville yhteiskuntaorientaatioille samat, mutta niitä voidaan täydentää kunta- ja aluekohdaisesti.

Yhteiskuntaorientaation taustalla on ajatus, että pelkkä yksisuuntainen tiedon jakaminen opetettavista aiheista, faktojen ulkoa oppiminen ja asioiden tietäminen eivät takaa sujuvaa kotoutumista. Kotoutuminen on helpompaa, jos kotoutujalla on ulkokohtaisen tiedon lisäksi myös syvempää ymmärrystä siitä, millainen yhteiskunta hänen uusi kotimaansa on. Kun tieto sidotaan laajempaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin ja kun avataan asioiden erilaisia syy-yhteyksiä, voidaan opittuja asioita tulkita oikein. Yhteiskuntaan liittyvien usein monimutkaistenkin asioiden ymmärtäminen auttaa kotoutujaa myös soveltamaan oppimiaan asioita. Ymmärrys myös vahvistaa sellaisia taitoja, joiden avulla hän voi toimia itsenäisesti uudessa yhteiskunnassa.

Kotoutujan tietojen ja taitojen, kansalaistaitojen, vahvistuessa myös hänen osallisuuden tunteensa kasvaa. On helpompaa tuntea kuuluvansa osaksi yhteiskuntaa, jossa osaa navigoida ja jonka toimintaa, kulttuuria ja historiaa ymmärtää. Yhteiskunnan rakenteiden ja toiminnan ymmärtäminen ovat myös edellytyksiä kotoutujan yhteiskunnalliselle osallistumiselle ja vaikuttamiselle.

Taulukko 1.

1. Johdatus yhteiskuntaorientaatioon ja tutustuminen	● Kurssin esittely ● Osallistujien esittäytyminen ● Harjoitukset
2. Suomi, historia ja kulttuuri	● Suomen maantieto ja ilmasto ● Suomen väestö ● Mikä on tyypillistä suomalaisille? ● Suomen historian pääpiirteet ● Suomalainen kulttuuri: kalenteri, juhlat ja perinteet

3. Suomalainen yhteiskunta	● Suomalaisen yhteiskunnan osat ● Hyvinvointivaltion kehitys Suomessa ● Suomen hallintojärjestelmä ● Suomalaiset elinkeinot ja talous
4. Asuminen Suomessa ja muuttaminen	● Oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuus ● Mitä asioita täytyy hoitaa, kun muuttaa Suomeen? ● Asumisen perusasioita ● Kotoutuminen uuteen kotimaahan
5. Perheet ja erilaiset palvelut Suomessa	● Suomalainen perhe ennen ja nyt ● Avioliitto ja avoliitto ● Monenlaisia perheitä ● Lapsen hoito ja lapsiperheen palvelut ● Tukea perheille ongelmatilanteissa ● Muita terveys- ja sosiaalipalveluja ● Kun perhe muuttaa Suomeen
6. Koulutus Suomessa	● Suomalaisen koulutusjärjestelmän historia ● Miten suomalainen koulutusjärjestelmä syntyi? ● Suomalainen koulutusjärjestelmä nykyään ● Miten opiskelun voi rahoittaa?
7. Työ ja toimeentulo Suomessa	● Työmarkkinat ● Työllistyminen eli työn löytyminen ● Palkka ja verotus ● Mitä tehdä, jos jää työttömäksi? ● Yrittäjyys ja ammatinharjoittaminen
8. Terveys ja vanhuus Suomessa	● Terveys ja sairaus ● Terveyspalvelut Suomessa ● Vanhusten terveys ja hyvinvointi ● Eläkkeet ● Vanhusten hoitopalvelut ● Kuolema ja hautaaminen ● Perintö

9. Lait ja oikeus Suomessa	● Suomen oikeusjärjestelmä ● Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen yhteiskunta ● Yksilön oikeudet ja velvollisuudet ● Rikokset ● Oikeusprosessi ja oikeusapu
10. Poliittikka ja vaikuttaminen Suomessa	● Mitä demokratia on? ● Demokratian kehitys Suomessa ● Vaalit Suomessa ● Suomen poliittiset puolueet ● Kansalaisvaikuttaminen
11. Yhteenvetoa ja palaute	● Palautteen kerääminen ● Todistukset

Yhteiskuntaorientaatiokursseilla käytetään oppimateriaalina Suomi - yhteiskuntaorientaation oppikirjaa. Oppikirja on käännetty kuudelle eri kielelle: arabiaksi, somaliksi, dariksi, ranskaksi, englanniksi ja ruotsiksi. Oppikirjan suomenkielinen versio on päivitetty vuonna 2020. Päivitykset muihin kieliversioihin ovat myös suunnitteilla. Kurssimateriaalit ovat Suomen Pakolaisavun nettisivuilla ja niitä voi hyödyntää valtakunnallisesti. Ajatuksena onkin, että Suomessa olisi käytössä yhtenäinen opetusmateriaali, jota voisi hyödyntää eri puolilla toteutetuissa yhteiskuntaorientaatioissa. (Yhteiskuntaorientaatio i.a. -a) Opetuksessa hyödynnetään myös muuta opetusmateriaalia, kuten videoita ja asiantuntijavierailuja.

2.2. Yhteiskuntaorientaation pedagogiset ratkaisut: dialogisuus ja omakielisyys

Kuten edellä mainittiin, yhteiskuntaorientaation tavoitteena on lisätä osallistujien ymmärrystä kurssin aikana käsiteltävistä asioista, jotta kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan olisi jouhevampaa ja nopeampaa. Ymmärryksen lisäämiseen pyritään dialogisella opetusmenetelmällä. Ruotsin samhällsorientering-toteutuksessa dialogista opetusmallia on käytetty onnistuneesti ja kokemukset ovat olleet positiivisia (Sverige för Nyanlândia, 2010). Samhällsorientering-kurssin dialoginen opetusmalli onkin vaikuttanut yhteiskuntaorientaation pedagogisiin ratkaisuihin Suomessa. Yhteiskuntaorientaation dialogisessa lähestymistavassa on soveltuvien osin hyödynnetty Sitran Erätauko-mallin oppeja dialogisuudesta (Erätauko i.a.).

Dialogisessa opetuksessa asioita käydään läpi keskustellen. Dialogisen keskustelun tavoitteena on lisätä ihmisten välistä ymmärrystä ja luoda jaettuja merkityksiä käsiteltävänä olevista asioista. Tavoitteena ei siis ole osallistujien mielipiteiden tai arvojen muuttaminen tai yhden oikeana pidetyn totuuden julistaminen vaan erilaisten näkökulmien ymmärtäminen ja hyväksyminen.

Dialogiin perustuvassa keskustelussa osallistujille luodaan turvallinen tila, jossa keskenään erilaisten mielipiteiden ilmaiseminen on mahdollista. Keskusteluun osallistuville on annettava mahdollisuus esittää omia kysymyksiä ja ajatuksia. Dialogisessa opetuksessa huomioidaan siten opiskelijoiden omat tiedontarpeet. Tärkeää on, että dialogiin osallistuvat henkilöt kokevat, että heitä kuunnellaan ja että heidän näkemyksiinsä suhtaudutaan vakavasti. Dialoginen keskustelu edellyttää vastavuorista kunnioitusta. Dialogi ei kuitenkaan ole pelkkää mielipiteiden vaihtoa. On tärkeää, että dialogissa erilaisia esiin tuotuja näkemyksiä tutkitaan ja reflektoidaan yhdessä. Osallistujien on oltava valmiita myös kyseenalaistamaan omat näkemyksensä ja pohtimaan niiden kontekstisidonnaisuutta. Dialogisessa keskustelussa osapuolet kohtaavat toisensa tasavertaisina keskustelijoina, jolloin erilaisten mielipiteiden yhteinen reflektointi on mahdollista.

Ruotsissa yhteiskuntaorientaatiossa käytettyä dialogista menetelmää tutkineet Marie Vesterlind ja Thomas Winman (2015) toteavat, että dialoginen opetusmenetelmä soveltuu hyvin juuri tilanteisiin, joissa keskustelun osallistujat tulevat eri konteksteista ja joilla on erilainen kokemusmaailma ja siksi ristiriitaisia näkemyksiä käsiteltävistä asioista. Dialogi toimii tällaisissa ristiriitatilanteissa eräänlaisena siltana, jonka avulla on mahdollista luoda kunnioittavaa vuoropuhelua eri näkemysten välille ja yhdistää niitä. (Vesterlind & Winman, 2015.)

Dialogisuuden ohella toinen yhteiskuntaorientaation pedagogisista peruspilareista on omakielisyys. Dialogi on mahdollista ja luontevaa, mikäli siihen voi osallistua omalla kielellä. Tulkin välityksellä tapahtuva keskustelu on kankeaa ja hidasta ja typistyy helposti yksipuoliseksi tiedonjakamiseksi. Tulkattuna myös väärinymmärrysten mahdollisuus kasvaa. Mikäli kotoutuja voi osallistua yhteiskuntaorientaatioon omalla kielellä, voi hän tarvittaessa myös esittää kouluttajalle tarkentavia kysymyksiä. Oman kielen käytöstä alkuvaiheen kotoutumispalveluissa esimerkiksi omakielisessä ohjauksessa ja neuvonnassa tai omakielisessä orientaatiossa on saatu hyviä tuloksia. (esim. Lahtinen & Kuusiholma, 2018; Vanhanen, 2018; Karinen, 2020).

2.3. Yhteiskuntaorientaation kouluttajat

Yhteiskuntaorientaation kouluttajina toimii henkilöitä, joilla on yhteiskuntaorientaatioon osallistujien kanssa yhteinen kieli, mutta jotka osaavat myös suomea

hyvin. Kouluttajilla on myös omakohtainen kokemus suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumisesta, ja he tuntevat suomalaisen yhteiskunnan rakenteet ja palvelujärjestelmän. Jokainen yhteiskuntaorientaation kouluttaja on osallistunut Suomen Pakolaisavun järjestämään koulutukseen. Valintakriteerinä kouluttajien koulutukseen pääsyyllä on kielitaitovaatimusten lisäksi se, että tulevat kouluttajat jakavat suomalaisen yhteiskunnan arvopohjan, esimerkiksi käsityksen tasa-arvosta ja demokratiasta. Heiltä toivotaan myös korkeakoulutasoisia opintoja, mutta se ei ole välttämätöntä, jos hakija muuten on kouluttajan tehtävään soveltuva.

Koulutuksen aikana tulevat kouluttajat perehtyvät sekä yhteiskuntaorientaation oppisisältöihin että kursseilla käytettäviin dialogisiin ja osallistaviin opetusmenetelmiin. Pedagoginen osaaminen, niin ryhmänohjauksen taidot kuin dialogisen menetelmän osaaminen, onkin tärkeää, sillä kursseille osallistuvat kotoutujat voivat muodostaa hyvinkin heterogeenisen ryhmän. Osallistujat voivat olla eri ikäisiä, heillä voi olla erilainen koulutustausta, erilaiset poliittiset näkemykset jne. Osallistujilla voi myös olla keskenään erilaisia, ristiriitaisiakin näkemyksiä ja mielipiteitä käsiteltävistä aiheista.

Kouluttajan on kyettävä prosessoimaan eri konteksteista ja erilaisista kokemuksista kumpuavia osallistujien näkemyksiä ja mielipiteitä ja ymmärtämään niiden yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kontekstisidonnaisuuden. Kouluttajien on myös pystyttävä liittämään osallistujien näkemyksiä uuteen kontekstiin. Samalla kouluttajan on pystyttävä käsittelemään opetettavia aiheita ymmärrettävästi ja tekemään niistä osallistujille merkityksellisiä.

Kouluttajien koulutus sisältää teoriaopintojen lisäksi myös käytännön harjoittelua sekä yhteiskuntaorientaation käytännön toteutuksen havainnointia sekä näiden reflektointia. Koulutuksen jälkeen osallistujat voivat toimia omakielisten yhteiskuntaorientaatioiden kouluttajina.

Navigaattori-hankkeen aikana on järjestetty kolme kouluttajien koulutusta. Koulutuksen on saanut yhteensä 20 henkilöä. Nyt koulutetut kouluttajat voivat toimia yhteiskuntaorientaation kouluttajina mm. somalin-, arabian-, tigrinjan- ja venäjän kielillä. Heitä on mahdollista palkata omakielisten yhteiskuntaorientaatioiden kouluttajiksi Suomen Pakolaisavun kautta. (Yhteiskuntaorientaatio i.a.-b.)

2.4. Navigaattori-hankkeen aikana toteutuneet yhteiskuntaorientaatiot

Navigaattorin aikana hankkeen kohdekunnissa (KUUMA-kunnat) toteutettiin yhteensä kaksi yhteiskuntaorientaatiota. Tuusulassa toteutettiin arabiankieli-

nen yhteiskuntaorientaatio ja Keravalla tigrinjankielinen yhteiskuntaorientaatio. Järvenpäässä oli tarkoitus toteuttaa yhteiskuntaorientaatio integroituna luku- ja kirjoitustaidon kurssiin. Tämä kurssi kuitenkin peruuntui COVID-19 pandemian vuoksi. Suomen Pakolaisavun mallin mukaisia yhteiskuntaorientaatioita on kuitenkin järjestetty myös monissa muissa kunnissa. Kunnat ovat esimerkiksi voineet palkata yhteiskuntaorientaation kouluttajan tai kouluttaja on voinut vetää yhteiskuntaorientaatiokurssin osana omaa työnkuvaansa.

Yhteiskuntaorientaatiokurssi kestää 70 tuntia.
Kurssia voidaan täydentää paikallisesti.

3. Aineisto

Tässä arviointiraportissa on käytetty kahta eri aineistoa. Yhden osan aineistosta muodostaa yhteiskuntaorientaatioon osallistuneilta kurssin jälkeen palautelomakkeella (liite 1) kerätyt palautteet. Vastaavaa palautelomaketta on käytetty Kotikunta-hankkeen aikana toteutettujen yhteiskuntaorientaatioiden arvioinnissa. Palautelomakkeen kysymykset on muokattu Ruotsin samhällsorientering-kurssin palautelomakkeen pohjalta. Palautelomakkeiden kysymykset on käännetty kunkin omakielisen kurssin kohdekielelle.

Palautelomakkeissa on väittämiä, joiden avulla kartoitetaan osallistujien näkemyksiä yhteiskuntaorientaatiossa toteutetusta opetuksesta ja käytetyistä opetusmateriaaleista, osallistujien tyytyväisyyttä kurssin sisältöalueisiin, käsityksiä kurssin hyödyllisyydestä ja omakielisyyden merkityksestä sekä arviota kurssin merkityksestä vasta Suomeen muuttaneille. Lomakkeissa on myös muutamia avoimia kysymyksiä.

Kunkin kurssin kouluttaja huolehtii siitä, että osallistujat täyttävät palautelomakkeet yhteiskuntaorientaatiokurssin päätteeksi. Kouluttaja kääntää annetut avovastaukset suomeksi ja toimittaa täytetyt palautelomakkeet Suomen Pakolaisavun toimistoon. Tätä raporttia kirjoitettaessa käytössä oli 13 osallistujan palautelomakkeet.

Aineistoa kerättiin lisäksi teemahaastatteluin (liite 2). Haastattelin yhdeksää yhteiskuntaorientaatioon osallistunutta henkilöä. Neljä haastateltavista osallistui ryhmähaastatteluun. Viisi haastateltavista osallistui puhelimitse tehtyihin yksilöhaastatteluihin. Alun perin tarkoitus oli toteuttaa kaikki haastattelut kasvokkain tapahtuvina ryhmähaastatteluina, mutta COVID-19 pandemian vuoksi tästä suunnitelmasta jouduttiin luopumaan. Kaikki teemahaastattelut tehtiin tulkkien välityksellä. Haastatteluiden jälkeen ne kirjoitettiin puhtaaksi. Puhtaaksikirjoittamisen jälkeen aineistoa ryhmiteltiin tiettyjen teemojen mukaan.

Hyödynnän tulososiossa sekä palautelomakkeiden avoimia vastauksia että suoria lainauksia haastatteluista. Palautelomakkeiden avovastauksiin viittaavat vastaukset on merkitty kirjaimella P ja numeroitu juoksevilla numerolla niin, että esim. P1 viittaa palautelomakkeeseen numero 1, P2 viittaa palautelomakkeeseen 2 jne. Haastatteluihin viittaavat lainaukset on merkitty H-kirjaimella ja numeroitu juoksevilla numerolla niin, että esim. H1 viittaa haastateltavaan numero 1, H2 viittaa haastateltavaan numero 2 jne.

Vaikka aineistoa on ollut käytössä varsin vähän, ovat vastaukset hyvin samansuuntaisia keskenään. Haastatteluaineistosta voi hyvin todeta, että saturaatiopiste on saavutettu ts. haastatteluaineisto ei enää tuottanut uudenlaista lisätietoa.

4. Arviointikysymykset

Yhteiskuntaorientaation arvioinnissa olen ollut kiinnostunut siitä, miten onnistuneeksi osallistujat arvioivat kurssin sisällön ja toteutustavan. Toisaalta olen ollut kiinnostunut myös siitä, miten omalla kielellä järjestettävä yhteiskuntaorientaatio vaikuttaa osallistujien kotoutumisen ja osallisuuden kokemuksiin.

Arvioinnissa on pyritty vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka tyytyväisiä osallistujat ovat kurssin opetustapaan ja oppimateriaaleihin?
- Kuinka tyytyväisiä osallistujat ovat opetussisältöihin?
- Kuinka osallistujat arvioivat kurssia kokonaisuutena?
- Mikä merkitys kurssilla on osallistujalle?

Haastatteluaineistolla on lisäksi haluttu vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Miten yhteiskuntaorientaatio muutti osallistujien tietoja Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta?
- Miten yhteiskuntaorientaatio muutti osallistujien asenteita ja mielipiteitä Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta?
- Miten yhteiskuntaorientaatio muutti osallistujien toimintatapoja ja tulevaisuudensuunnitelmia?
- Kenelle yhteiskuntaorientaatio soveltuisi hyvin?

5. Tulokset

Käyn tässä luvussa läpi arvioinnin tulokset. Esittelen kussakin alaluvussa ensin palautelomakkeiden arviointiasteikko-kysymyksistä saatuja tuloksia. Sen jälkeen esittelen samaan aiheeseen liittyvät teemahaastatteluiden ja palautelomakkeiden avovastausten tulokset. Alalukujen otsikot noudattavat palautelomakkeiden otsikoita.

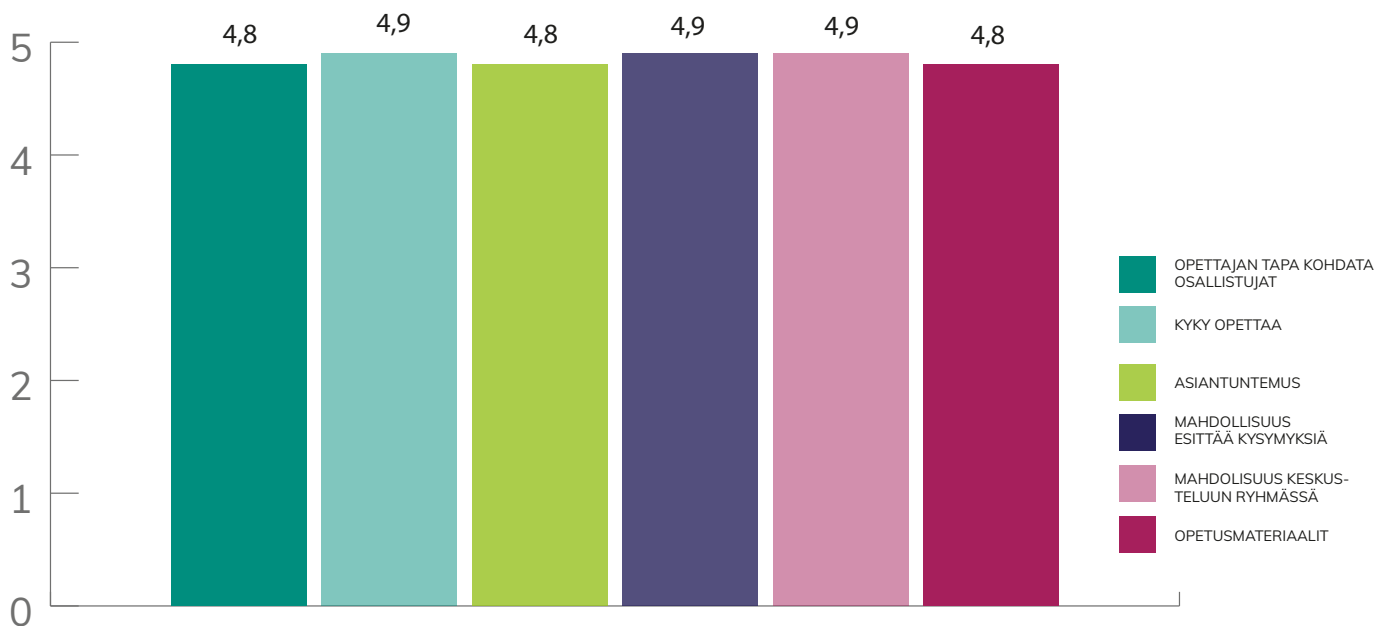
5.1. Opetus ja opetusmateriaalit

Kuten edellä on todettu, yhteiskuntaorientaatio toteutetaan dialogista opetustapaa noudattaen. Kouluttaja ei vain luennoi kulloinkin käsiteltävänä olevasta teemasta, vaan myös osallistaa kurssilaisia teemoista käytäviin keskusteluihin. Osallistujilla on mahdollisuus esittää kouluttajalle tarkentavia kysymyksiä. Koulutuksen tavoitteena ei ole ainoastaan välittää osallistujille tietoa ja informaatiota Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Tiedon välittämisen lisäksi keskeistä on, että osallistujien ymmärrys kulloinkin käsiteltävästä aiheesta kasvaa. Dialoginen menetelmä huomioi myös osallistujien tiedontarpeet paremmin kuin yksisuuntainen luennoiminen.

Kouluttajat pyrkivät luomaan oppitunneille hyväksyvän tunnelman, sellaisen, jossa erilaisten mielipiteiden ja näkemysten ilmaiseminen on sallittua ja jossa vaikeidenkin kysymysten esittäminen on helppoa. Yhteiskuntaorientaatiokurssi on osallistujille turvallinen tila, jossa voi tutustua uuden kotimaan yhteiskuntaan ja taustalla vaikuttavaan arvomaailmaan.

Opintomateriaalin muodostaa Suomi – yhteiskuntaorientaation oppikirja, joka on käännetty kuudelle eri kielelle. Kouluttajilla on käytössä opetusta varten myös muuta opetusmateriaalia. Opiskelijat voivat etsiä eri aiheisiin liittyen tietoa myös internetistä. Lisäksi oppitunneilla voi käydä sopivissa kohdissa vierailevia asiantuntijoita. Kurssilla on vieraillut esim. poliiseja tai sairaanhoitajia. Käytetyt oppimateriaalit toimivat keskustelujen pohjana.

Palautelomakkeet. Palautelomakkeissa osallistujia pyydettiin arvioimaan yhteiskuntaorientaation opetusta ja materiaaleja. Arvioita pyydettiin seuraavista osa-alueista: *opettajan tapa kohdata kurssin osallistujat, opettajan kyky opettaa, opettajan asiantuntemus ja asiaosaaminen, osallistujien mahdollisuus esittää kysymyksiä, mahdollisuus keskustella ryhmässä opetettavista aiheista sekä käytössä olleet opetusmateriaalit.* Edellä mainitut opetuksen osa-alueet arvioitiin asteikolla 0-5, jossa 0 = en osaa sanoa, 1 = erittäin huono, 2 = melko huono, 3 = OK, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä. Vastauksia tähän osioon saatiin yhteensä 13 osallistujalta. Palautteet kaikilta em. osa-alueilta ovat erinomaiset vastausten kokonaiskeskiarvon ollessa 4,9.

Kuvio 1. Opetus ja materiaalit

Haastattelut ja palaute lomakkeiden avovastaukset. Myös jokaisessa haastattelussa osallistujien positiiviset kokemukset niin opetuksesta, opetusmateriaaleista kuin opettajien ammattitaidosta tulivat selkeästi esiin.

DIALOGINEN OPETUSTAPA PITÄÄ KAIKKI MUKANA

Haastateltavat olivat tyytyväisiä ensinnäkin yhteiskuntaorientaation pedagogisiin ratkaisuihin. He kuvasivat vastauksissaan hyvin kurssin dialogista, keskustelemaa ja ymmärryksen lisäämiseen perustuvaa opetustapaa. Haastateltavat kertoivat, että opettaja ei tarjonnut osallistujille heti valmiita vastauksia. Sen sijaan hän antoi osallistujille tilaa kertoa omista näkemyksistään ja ajatuksistaan oppitunnilla käsiteltävistä aiheista. Vastauksista on nähtävissä, että kurssin opetusmenetelmä lisää kurssille osallistuvien osallisuuden tunnetta ja tunnetta siitä, että heidän näkemyksillään on merkitystä ja että heitä arvostetaan. Kouluttajia haastateltavat kehuivat siitä, että nämä saivat kaikki kurssilaiset mukaan yhteiseen keskusteluun ja siten osallistumaan itse opetukseen.

Jos joku muu kysyi jotain, niin opettaja saattoi ensin kysyä, että osaako joku toinen vastata kysymykseen ennen kuin itse vastasi. Kaikki olivat näin opetuksessa mukana. Hän sai kaikki siihen keskusteluun mukaan. On mukavampaa, kun muutkin ovat kiinnostuneita. Vierustoveri voi kysyä jotain sellaista, mikä ei ole tullut sinulle mieleen ja sekin avattiin. Tosi hyvä. (H6)

Ei ollut sellainen, että pelkkää puhetta. Oli tosi hyödyllistä, että kouluttaja ensin selitti asiat ja sitten niistä keskusteltiin. Myös hänen tapansa keskustella oli minun mielestä mainio. (H7)

Me saimme puhua ja kertoa oman mielipiteemme. Kouluttaja aina kysyi ja teki niitä kysymyksiä. Minun mielestäni hän on onnistunut ihan 100 %. Ja se tapa, millä on opetettu, on onnistunut sataprosenttisesti. (H8)

Haastateltavat olivat myös tyytyväisiä opetuksessa käytettyihin materiaaleihin ja siihen, miten näitä materiaaleja hyödynnettiin kurssin aikana. He nostivat haastatteluissa esiin materiaalien monipuolisen käytön, kuten valmiit Power Point -esitykset, internetin hyödyntämisen, videot ja erilaiset kuvamateriaalit.

Yksi asia, jota halusin korostaa, on ollut materiaalit kurssilla. Ne ovat olleet ainutlaatuisia. (H2)

Käytiin hakemassa tietoa netistä ja sitten keskusteltiin niistä. Siellä oli myös kuvia, ei puuttunut mitään. (H7)

Myös vierailevia asiantuntijoita, esim. poliisin tai sairaanhoitajan vierailua, arvostettiin paljon. Harmitusta aiheutti se, jos jokin vierailukäynti oli jouduttu perumaan. Peruuntuminen johtui esimerkiksi siitä, että paikalla ei ollut riittävästi osallistujia. Osallistujien poissaolot johtuivat esimerkiksi siitä, että heillä oli päällekkäisistä aikatauluja muihin kotoutujille tarkoitettuihin palveluihin. Riittävän osallistujamäärän tavoittaminen sekä yhteiskuntaorientaation ja muiden kotoutujille tarjottujen palveluiden synkronointi ovatkin yhteiskuntaorientaation suurin haaste.

Opetusmenetelmien ja -materiaalien lisäksi haastateltavat arvostivat suuresti yhteiskuntaorientaation kouluttajia. Vastauksissa kiitettiin kouluttajien sisällöllistä osaamista ja kykyä selittää vaikeitakin aiheita ymmärrettävällä tavalla. Myös kouluttajien pedagogiset taidot mainittiin vastauksissa usein.

Kurssin opettaja oli tosi hyvä ja olemme saaneet häneltä paljon tietoa. (H7)

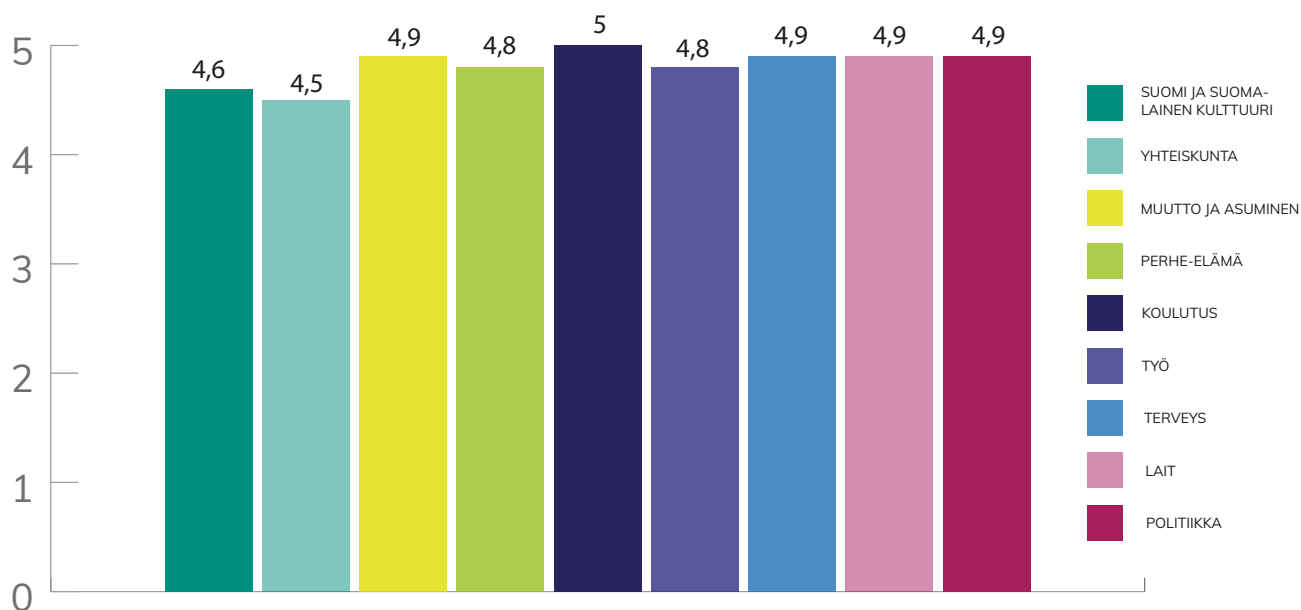
Kouluttaja on ammattilainen ja hän kykenee selittämään opetusaiheen ja saamaan esille kaikki yksityiskohdat ja tarkat tiedot. Tämä on auttanut ymmärtämään paremmin Suomen kulttuuria ja järjestelmää. Kouluttajalla on taito ylläpitää keskusteluja ja selvittää asian ydin helposti ja selkeästi kaikille osallistujille, koska osallistujien koulutustaso vaihteli paljon. (P1)

Osallistujien kokemusten perusteella dialoginen opetusmenetelmä siis toimii hyvin ja myös kouluttajat hallitsevat kyseisen menetelmän käytön.

5.2. Yhteiskuntaorientaation sisällöt

Yhteiskuntaorientaation aikana käydään kattavasti läpi suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria (ks. edellä kpl 3.1).

Palautelomakkeet. Palautelomakkeessa osallistujia pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka tyytyväisiä he ovat kuhunkin yhteiskuntaorientaation sisältöalueeseen. Arvioita pyydettiin seuraavista osa-alueista: *Suomi ja suomalainen kulttuuri, yhteiskunta, muutto ja asuminen, perhe-elämä, koulutus, työ, terveys, lait ja politiikka*. Opetuksen sisältöjä arvioitiin asteikolla 0-5, jossa 0 = en osaa sanoa, 1 = erittäin huono, 2 = melko huono, 3 = OK, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä. Vastauksia tähän osioon saatiin yhteensä 13 osallistujalta. Palautteet kaikilta em. osa-alueilta ovat erinomaiset. Arviot vaihtelevat 4,5 ja 4,9 välillä vastausten kokonaiskeskiarvon ollessa 4,8.

Kuvio 2. Tyytyväisyys sisältöön

Haastattelut ja palautelomakkeiden avovastaukset. Kurssille osallistuneet kertoivat saaneensa kurssin aikana runsaasti uutta tietoa Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Ennen yhteiskuntaorientaatioon osallistumista haastateltavat kertoivat, että heidän tietonsa Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta olivat heikot tai olemattomat. Haastateltavat kertoivat myös, että heillä oli ollut ennen yhteiskuntaorientaatioon osallistumistaan runsaasti virheellistä tietoa Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Virheelliset tiedot ovat usein perustuneet huhupuheisiin, joita he ovat saattaneet kuulla muilta maahanmuuttajilta tai vaikkapa sosiaalisen median keskusteluryhmistä. Yhteiskuntaorientaatio on onnistunut korjaamaan näitä huhuihin perustuvia virheellisiä tietoja ja käsityksiä.

VÄÄRÄÄ TIETOA VASTAAN

Kotoutumisen kannalta onkin tärkeää, että uudet maahan tulijat saavat mahdollisimman pian maahan tulonsa jälkeen oikeaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Oikean ja oikea-aikaisen tiedon saaminen edistää kotoutumista ja vähentää virheellisiin tietoihin perustuvia yhteentörmäyksiä.

1. Ennen kurssia minulla ei ollut sellaisia tietoja, joita olen saanut kurssin aikana. (H3)
2. Olen ennen tiennyt tosi vähän Suomesta, mutta nyt tuli paljon uutta ja tärkeää tietoa lisää. (P6)
3. Me ollaan myös oletettu joissakin asioissa väärin. Kurssin ansiosta meillä on nyt oikeaa tietoa. Kurssi on siis myös korjannut asioita, joista meillä oli väärää tietoa. (H8)
4. Matkalla lentokoneella tänne oli paljon huolenaiheita, koska minulla oli väriä tietoja. Olemme saaneet sellaisia tietoja, jotka ovat olleet täynnä huhuja. (H2)
5. Kurssi on ollut tosi hyvä ja se on käsitellyt paljon eri asioita. Ilman kurssia olisin menettänyt paljon, koska olen oppinut tosi paljon asioita kurssilla. Ilman kurssia mulla ei olisi sitä tietoa. (H7)

Haastatteluissa kysyin osallistujilta, mistä yhteiskuntaorientaation osa-alueista he ovat oppineet eniten tai mikä on ollut heille tiedollisesti merkittävin yhteiskuntaorientaation osa-alue. Haastateltavien oli vaikeaa nimetä vain yhtä tiedollisesti merkittävintä osa-aluetta. He korostivat usein, että kaikki kurssin aikana saatu tieto oli merkittävää. He toivatkin vastauksissaan esiin monipuolisesti yhteiskuntaorientaation eri osa-alueita.

ARVOT, LAIT JA TAVAT TUTUIKSI

Yhdeksi merkittäväksi tiedolliseksi anniksi moni vastaajista mainitsi suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaan tutustumisen. Vastaajat arvostivat erityisesti tasa-arvoon liittyviä teemoja, liittyivät ne sitten miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon tai tasa-arvoon kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. Myös tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen lasten oikeuksista mainittiin.

Ymmärrys miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta oli monelle naispuoliselle haastateltavalle tärkeää. Se lisää heidän uskoaan omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa opiskella ja siirtyä työelämään. Ymmärrys kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välisestä tasa-arvosta puolestaan lisää kurssille osallistuneiden kokemusta siitä, että he ovat suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä. Kokemus tästä puolestaan vahvistaa heidän kotoutumistaan.

Esimerkiksi tasa-arvokysymys; miesten ja naisten välillä ei ole eroa. (H5)

Olen oppinut - - että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. - - Vaikka minä olen maahanmuuttaja tai pakolainen, olen samassa asemassa kuin muutkin ihmiset tässä maassa. (H4)

Se, että täällä arvostetaan tasa-arvoa. Kaikki ovat samanarvoisia, se on tosi hyvä asia. Ei ole sellaista eroa, että sinä olet ulkomaalainen ja me olemme suomalaisia. Eli periaatteessa se, että yhteiskunta arvostaa tasa-arvoa. - - Ollaan saatu paljon tietoa myös lasten oikeuksista. (H7)

Olen huomannut, että miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia sekä elämässä että työpaikoilla. Lapsella on ihan oma asema Suomessa. Ihmisen arvo on tosi korkea Suomessa. (H9)

Ehkä merkittävin tieto oli se, että ihmisellä on arvoa Suomessa. (H8)

Haastatteluissa nostettiin esiin myös lainsäädäntöön, lain käyttöön ja ”poliisi-asioihin”, kuten jotkut haastateltavista asian ilmaisivat, liittyvät aiheet. Haastateltavat korostivat sitä, että he olivat kurssin aikana oppineet paljon myös omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan eri asioihin liittyen. Esimerkiksi työelämään liittyvät työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet tulivat monissa haastatteluissa esiin.

*Työasioista ollaan saatu paljon tietoa. Oikeuksista ja että pitäisi olla työso-
pimus. Pimeä työ ei ole hyvä asia ja että pitäisi olla ihan oikea työsopimus.
Toinen asia on työntekijöiden liitto, se takaa sinun ja muiden työntekijöi-
den oikeuksia. (H7)*

Työntekoon liittyvien kysymysten läpikäyminen oli monen haastateltavan mielestä kurssin tärkeintä antia. Haastateltavat toivoivat pääsevänsä kiinni työelämään ja kokivat siksi siihen liittyvät asiat itselleen tärkeiksi.

*Olen pienestä asti tehnyt töitä ja rakastan tehdä töitä ja tämän vuoksi
kurssillakin oli parasta työasioista puhuminen. Haluan tosi kovasti oppia
työasioista ja haluan mennä töihin. (H8)*

Lisäksi muutamat haastateltavista kertoivat oppineensa kurssin aikana laajem-
minkin yhteiskunnallisista asioista kuten verotuksesta tai oman kuntansa toi-
minnasta ja siitä, mistä asioista kunnat vastaavat ja millaisia palveluita ne kun-
talaisille tarjoavat. Myös omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa oman kunnan
asioihin mainittiin. Tämä on erityisen tärkeää, sillä kotoutuminen on aina paik-
kaan kiinnittyvää. Ihminen kotoutuu paitsi suomalaiseen yhteiskuntaan myös
uuteen kotikuntaansa. Kiinnostus oman kunnan toimintaan ja omiin vaikutus-
mahdollisuuksiin kertoo myös henkilön halusta kotoutua uuteen kotimaahansa.

Yhtenä merkittävimmistä oppimisista asioista haastateltavat mainitsivat myös
sosiaali- ja terveystalveluihin, koulutukseen sekä TE-toimistoon ja Kelaan liit-
tyvät asiat.

Olen oppinut mm. KELA-asioita, mitä asiakirjoja tarvitaan. Hyvinvointi- ja terveyspalvelut ovat tosi tärkeitä. Myös se, että koulut ovat ilmaisia ja on pakko mennä kouluun eli suorittaa oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus on tosi hieno asia minun mielestäni. Ja esimerkiksi työtön tai ihminen, joka ei voi jostain syystä tehdä työtä, niin hän saa tukea. (H8)

Haastateltavat mainitsivat myös, että heille oli tarjottu paljon erilaista tietoa asuminen ja asumisturvallisuuteen liittyvistä asioista ja kuten eräs haastateltava totesi: "Meille on kerrottu jopa kotiavaimistakin, että niin kattava on kurssi ollut!" (H1) Haastateltavat kertoivat oppineensa myös perhe-elämästä, suomalaisesta kulttuurista, perinteistä, tapakulttuurista ja arkielämästä. Moni haastateltavista mainitsi suomalaiseen tapakulttuuriin usein liitetyn täsmällisyyden yhtenä merkittävistä kurssin aikana oppimistaan asioista.

Saimme tietoa siitä, miten käyttäytyään muiden kanssa, puhutaan totuutta (toisista ihmisistä), pitää olla tosi tarkka siitä, kun menee varattuna aikana jonnekin, pitää olla täsmällinen. (H7)

Se, että ollaan ajoissa, on iso asia. Se on aika pyhä täällä. (H9)

SUOMEN HISTORIA

Haastatteluihin osallistuneet kiintiöpakolaiset ovat joutuneet pakenemaan kotimaassaan käynnissä olevaa sotaa ja sortoa. Kenties siksi lähes jokainen haastateltavista piti tärkeänä sitä, että oli saanut tietoa Suomen historiasta, erityisesti Suomen itsenäistymiseen ja Suomen käymiin sotiin liittyvistä asioista. Myös sotien jälkeisestä yhteiskunnan kehittymisestä ja viimeaikaisista yhteiskunnallisista muutoksista saatuja tietoja arvostettiin. Tutustuminen Suomen historiaan auttaa osallistujia ymmärtämään suomalaista yhteiskuntaa ja sen rakentumista. Historian tunteminen voi vahvistaa myös osallistujien kokemusta suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta.

Suomen historiasta, miten tuli sota ja sitten toisen vallan alla ja itsenäistyminen. (H5)

Suomi on ollut monissa sodissa, eikä kansalla ole ollut juuri mitään, mutta sotien jälkeen kansa yhdistyi ja on ollut lakimuutoksia jne. ja Suomesta on tullut hyvin kehittynyt maa. (H9)

Tiesin, että Suomi oli itsenäistynyt, mutta en tiennyt siitä sodasta ja siitä sain paljon tietoa. Myös iso lama, joka on ollut täällä Suomessa ja miten on pärjätty. (H7)

Haastatteluvastaukset kattoivat hyvin kaikki yhteiskuntaorientaatiossa käsitellyt teemat. Yksittäisistä teemoista eniten mainintoja saivat Suomen historiaan, tasa-arvoon, oikeuksiin ja velvollisuuksiin, työelämään, erilaisiin palveluihin ja arkielämään liittyvät asiat.

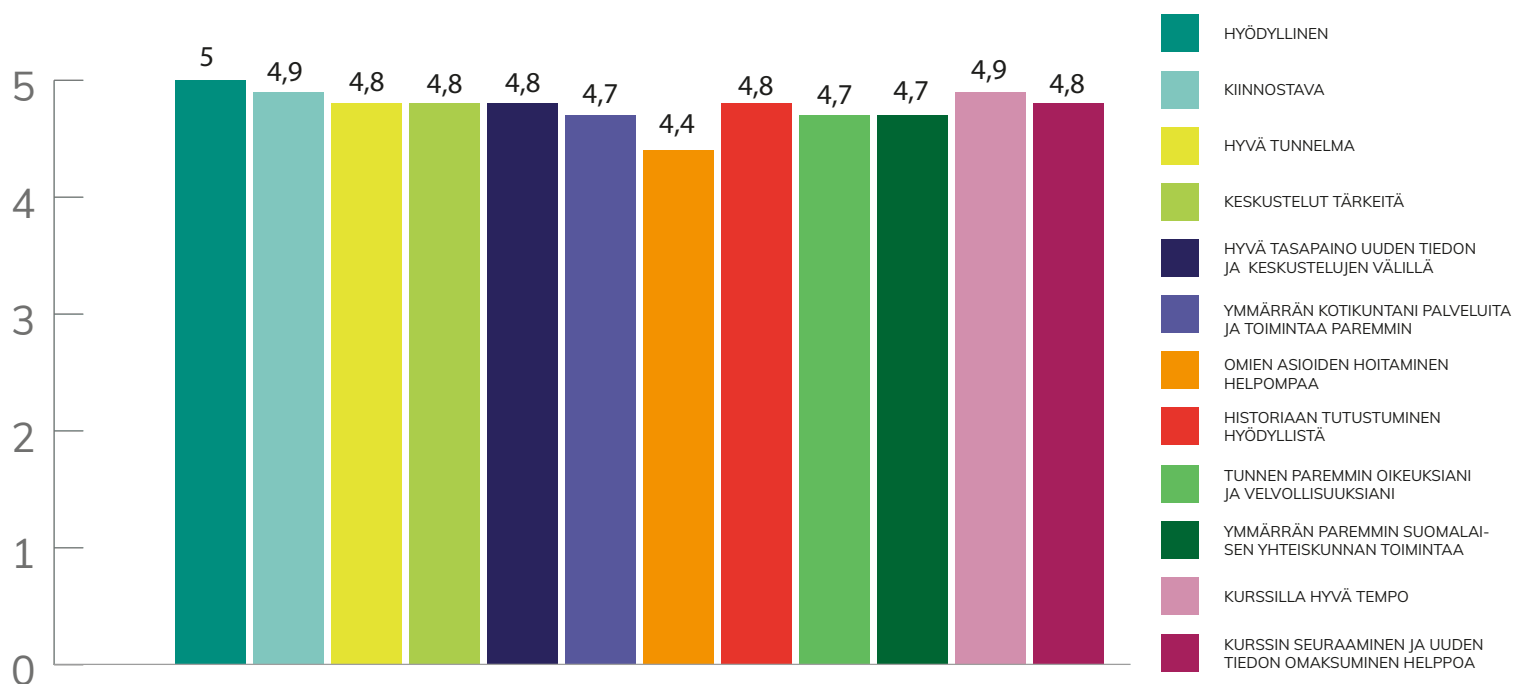
KURSSI KOETTIIN KATTAVAKSI

Haastateltavat eivät juurikaan antaneet ideoita yhteiskuntaorientaation sisällölliseen jatkokehittämiseen. Kuitenkin muutama haastateltavista sanoi, että kurssilla olisi hyvä käydä läpi nettihakemusten täyttöö. Tämä onkin suotavaa, sillä digitaaliset taidot ja asiointi sekä tiedon hakeminen verkossa ovat nousseet yhdeksi keskeiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavaksi kansalaistaidoksi. Osallistujat kaipaivat myös suomalaiseen ruokakulttuuriin tutustumista.

5.3. Kurssin kokonaisarvio

Palautelomakkeet. Kurssin kokonaisuutta on palautelomakkeessa pyydetty arvioimaan eri tavoin. Yhtäältä osallistujia on pyydetty arvioimaan kurssin hyödyllisyyttä ja kiinnostavuutta, tunnelmaa ja etenemisen tempo. Lisäksi heitä on pyydetty arvioimaan keskustelujen tärkeyttä, tasapainoa keskustelujen ja tiedon välityksen välillä sekä sitä, miten helppoa on ollut omaksua tietoa ja seurata kurssin etenemistä. Palautelomakkeessa on pyydetty arvioimaan myös sitä, onko kurssi onnistunut lisäämään osallistujien tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, auttanut hoitamaan omia asioitaan, ymmärtämään oman kotikunnan palveluita ja toimintaa sekä suomalaisen yhteiskunnan toimintaa yleisesti.

Kutakin aikaisemmin mainittuja kohtia arvioitiin asteikolla 0-5, jossa 0 = en osaa sanoa, 1 = täysin eri mieltä, 2 = melko eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = melko samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä. Vastauksia tähän osioon tuli yhteensä 13, paitsi kohtaan ”ymmärrän kotikuntani palveluita ja toimintaa paremmin”, johon tuli 10 vastausta ja kohtaan ”kurssilla hyvä tempo”, johon vastauksia tuli 12 osallistujalta. Palautteet kaikilta em. osa-alueilta ovat erinomaiset vastausten kokonaiskeskiarvon ollessa 4,8. Jokainen vastaajista arvioi kurssin olleen hyödyllinen. Omien asioiden hoitamisesta on tullut alhaisimmat kokonaispisteet 4,4. Vaikka myös tästä osiosta saadut pisteet ovat erinomaiset, on tulevaisuudessa hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten opittujen tietojen soveltamista käytäntöön voidaan edistää.

Kuvio 3. Kurssi kokonaisuutena

Haastattelut ja palautelomakkeiden avovastaukset. Haastateltavat kertoivat olevansa tyytyväisiä yhteiskuntaorientaatioon kokonaisuutena. He kokivat, että kurssi oli paitsi hyvin järjestetty ja toteutettu myös hyödyllinen ja monipuolinen. Kurssin ansiosta osallistujien tietämys ja ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta lisääntyi.

Kyllä tämä asia on hyvin perusteellisesti harkittu, tutkittu ja suunniteltu, lähes täydellisesti. Mitään puutteita ei ollut. (H2)

On hyvä järjestää kursseja suomalaisesta yhteiskunnasta, koska maahanmuuttajilla on eri kulttuuri, joten on hyvä ymmärtää myös suomalaista kulttuuria, koska maahanmuuttajan tulisi osaa elää Suomessa. (P1)

Sisältö on erittäin hyvää, koska olen hyötynyt siitä paljon ja olen oppinut paljon enemmän asioita sen aikana. (P5)

Myös kurssin keskusteleva ja salliva ilmapiiri sai haastateltavilta paljon kiitosta. He korostivat kouluttajan roolia positiivisen ilmapiirin ylläpitäjänä. Positiivinen ja kannustava ilmapiiri on tärkeää, sillä se edistää oppimista ja uuden tiedon omaksumista.

Mun mielestä ilmapiiri oli hyvä, kaikki sujui tosi hyvin ja tultiin toimeen ihan hyvin. Totta kai mielipiteet eroavat. Jokaisella voi olla oma mielipide ja voi olla pieniä eroavuuksia. Mutta luulen, että he [muut samalle kurssille osallistuneet] ovat samaa mieltä, että ilmapiiri oli tosi hyvä. Ei ollut eroavia näkemyksiä kurssin suhteen, vaan esimerkiksi kotimaamme tilanteesta oli erilaisia näkemyksiä. (H7)

Ilmapiiri oli tosi positiivinen ja mä luulen, että opettaja oli sen pilari. Minusta hän on onnistunut hyvin ja meillä on ollut ihan hyvä suhde siellä. Voimme hyvin siellä luokassa. (H8)

Haastatteluissa kysyin, onko kurssi muuttanut sille osallistuneiden asenteita tai suhtautumista Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan ja jos on, niin miten. Haastateltavat kertoivat, että ennen Suomeen tuloa he eivät joko tienneet Suomesta mitään tai sitten heillä oli erilaisia huhupuheisiin perustuvia käsityksiä Suomesta. Väärät tiedot ja käsitykset vaikuttivat haastateltavien mukaan heidän asenteisiinsa. He kuvailivat esimerkiksi erilaisia pelkoja, joita heillä oli Suomea ja suomalaista yhteiskuntaa kohtaan. He pelkäsivät esimerkiksi sitä, että heillä olisi maahanmuuttajataustansa vuoksi erilaiset oikeudet kuin valtaväestöllä. Kurssin aikana he oppivat, että näin ei ole, että heillä on samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin kantasuomalaisilla. Pelot liittyivät myös esimerkiksi käsityksiin siitä, millainen yhteiskunta Suomi on:

Ennen tänne Suomeen tuloa sanottiin, että täällä on vapaus, ihan negatiivisessa mielessä, että ihmiset ovat niin vapaita, niin vapaita. Kurssin aikana ymmärsin, että siinä on joku raja, että se ei ole se vapaus, mitä ajattelin ennen kurssia. Totta kai tämä on demokraattinen maa, on vapaus ja sananvapaus. Mutta on paljon asioita, joita ei tehdä julkisesti, mm. huumausaineiden käyttö jne. Täällä on rajoja, ei tämä ihan niin leväperäinen maa ole. Tämä kurssi on hieno asia, se on muuttanut meidän asenteita tai näkökulmaa. Vaikka tämä on vapaa maa ja ihmiset ovat vapaita, on demokratia jne. Mutta kaikki asiat, mitä laki kieltää, ovat kiellettyjä. Kaikesta huolimatta, vaikka kuinka vapaa tämä maa on. (H4)

Yhteiskuntaorientaatio on hälventänyt erilaisia pelkoja ja auttanut haastateltavia ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan taustalla olevia arvoja ja niiden merkityksiä. Haastateltavat kuvaavat, kuinka heidän arvostuksensa suomalaista yhteiskuntaa kohtaan on kurssin aikana kasvanut.

MOTIVOI MYÖS MUUTOKSEEN

Ihanteellista olisi, jos yhteiskuntaorientaation aikana opittuja tietoja voisi soveltaa ihmisten arkisessa toiminnassa. Kysyinkin haastateltavilta, onko kurssi

muuttanut heidän toimintaansa ja tulevaisuudensuunnitelmiaan. Vastausten perusteella näin näyttää käyneen. Haastateltavat kuvasivat erilaisia tilanteita, joissa kurssilla opittuja asioita oli voinut soveltaa käytännössä esimerkiksi viranomaisten parissa asioidessa tai vaikkapa lasten kouluasioita tai erilaisia kiusaamistilanteita hoitaessa. Haastateltavat kertoivat, että olivat osanneet kurssin ansiosta huolehtia oikeuksistaan ja tunsivat myös velvollisuutensa. Moni kertoi, että kurssi oli ennen kaikkea muuttanut heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan, motivoinut heitä opiskelemaan suomen kieltä ja hakeutumaan opiskeluiden pariin.

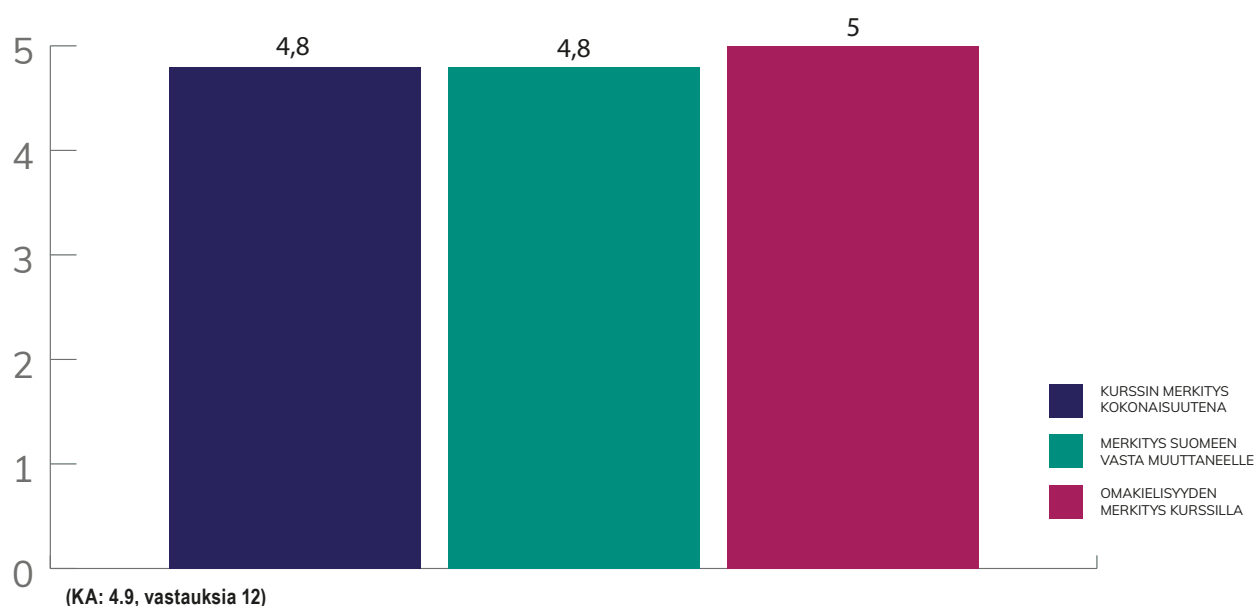
Ihminen ei voi vain kuunnella vaan myös hyödyntää tietoja. Jos Jumala antaa minulle elinaikaa, haluan opiskella ja pystyä puhumaan suomea. Haluan antaa näitä samanlaisia tietoja myös muille. (H4)

Kyllä, totta kai [kurssi on muuttanut tulevaisuudensuunnitelmiani]. Aiemmin olin saanut muilta sellaisia ajatuksia, että ei kannata opiskella, yritä vaan hakea eläkettä ja sen jälkeen suomen kansalaisuus, että ei kannata opiskella lainkaan. Mutta kurssilta olen saanut sellaista kannustusta ja olen todella motivoitunut opiskelemaan ja menemään eteenpäin. Kurssista on ollut paljon hyötyä. Kun ajattelen, minkälaisia oikeuksia meikäläisellä on, mahdollisuutta käydä koulua tai opiskella. Ehkä ilman tätä kurssia, minun koulutus olisi viivästynyt paljon. (H2)

Totta kai [kurssi on muuttanut tapaani toimia], esimerkiksi ennen kurssia en tiennyt minun oikeuksia, mutta kurssin ansiosta olen saanut tietää asioista ja tehnyt asioita eri tavalla. Esimerkiksi kun lapset koulussa riitelevät ja tappelevat, niin meillä oli tapana sanoa, että ei se mitään, ei se haittaa. Mutta nyt tiedän, että lapsella on oikeus valittaa asiasta opettajalle ja myös vanhemmillä on oikeus puhua opettajalle, koska lapset voivat vahingoittaa toisiaan. Tämä on ollut minulle uutta ja hyödyllistä tietoa. (H8)

5.4. Kurssin merkitys

Palautelomakkeet. Palautelomakkeissa osallistujia pyydettiin arvioimaan kurssin merkitystä kokonaisuutena, kurssin merkitystä vasta Suomeen muuttaneille sekä omakielisyyden merkitystä. Kurssin merkitystä arvioitiin asteikolla 0-5, jossa 0 = en osaa sanoa, 1 = täysin merkityksetön, 2 = melko merkityksetön, 3 = OK, 4 = tärkeä, 5 = erittäin tärkeä. Vastauksia tähän osioon saatiin yhteensä 12 osallistujalta. Palautteet kaikilta em. osa-alueilta ovat erinomaiset vastausten kokonaiskeskiarvon ollessa 4,9. Jokainen vastaaja piti yhteiskuntaorientaation omakielisyyttä erittäin tärkeänä.

Kuvio 4. Kurssin merkitys

OMA KIELI TAVOITTA

Haastattelut ja palautelomakkeiden avovastaukset. Monesti kotoutumiskoulutukset järjestetään suomeksi tai ruotsiksi. Kysyin haastateltavilta, mikä merkitys on ollut sillä, että yhteiskuntaorientaatio on toteutettu heidän omalla kielellään. Haastateltavien mielestä omakielisyyden merkitys on ollut suuri. Kurssilla käsiteltävät asiat ovat monimutkaisia ja myös tietyt käsitteet voivat toisesta maasta ja toisenlaisesta yhteiskunnasta tullee olla vaikeaselkoisia. Omalla kielellä järjestetty kurssi auttoi osallistujia ymmärtämään paremmin kurssilla käsiteltäviä asioita. Kouluttajalle oli helppo esittää aiheeseen liittyviä tarkentavia kysymyksiä, kun molemmat puhuivat samaa kieltä. Haastateltavat kokivat, että omalla kielellä heidän oli myös helppo keskustella käsiteltävistä aiheista. Omakielisyys mahdollistaa dialogin. Omakieliseen keskusteluun tulee luonnollinen rytmi, kun se ei keskeydy tulkkauksen ajaksi. Haastateltavat korostivat myös sitä, että omakielisyys vähentää väärinkäsityksiä ja väärinymmärryksiä, joita väistämättä syntyisi, jos koulutus toteutettaisiin tulkin välityksellä.

Sellainen oli hyvä puoli, että opettaja puhui arabiaa ja kaikki kurssilla olijat olivat arabiankielisiä. Eli ei ole ollut tulkkia, vaan tieto on mennyt suoraan perille oikein. On sellainen arabialainen sanonta, että menee sydäimestä sydämeen. Puhe menee suoraan sydämeen. (H1)

Yksi keskeisimmistä asioista on, että voi kysyä opettajalta suoraan. Ei ole tulkkia välissä ja mahdollisia väärinymmärryksiä vaan voit rauhassa kysyä suoraan omalla äidinkielellä tarkennusta. (H6)

Oman kielen käyttö kotoutumisen alkuvaiheeseen sijoittuvassa yhteiskuntaorien-

taatiossa on merkittävä kotoutumista tukeva tekijä. Omakielisyyden merkitystä tukevat myös muiden vastaavien hankkeiden tulokset (Karinen, 2020).

MOTIVOI UUDEN KOTIKIELEN OPISKELUUN

Omalla kielellä järjestetty yhteiskuntaorientaatio ei myöskään vähennä sille osallistuvien tahtoa oppia suomea. Päinvastoin moni haastateltavista mainitsi, että suomen kielen oppiminen on tärkeää. Kuitenkin tietoa uudesta kotimaasta on hyvä saada omalla äidinkielellä.

Aluksi on hyvä olla kurssi äidinkielellä ennen kuin oppivat puhumaan suomea. On kuitenkin tärkeää, että oppii maan kielen. (H9)

Haastateltavat korostivat myös sitä, että yhteisen kielen lisäksi kouluttajan on myös hyvä ymmärtää yhteiskuntaorientaatioon osallistuvien omaa yhteiskunnallista ja kulttuurista taustaa, sitä kontekstia, josta kurssille osallistuvat tulevat. Tällöin kouluttaja osaa kertoa asioista ymmärrettävällä tavalla, liittämällä niitä osallistujien aiempiin kokemuksiin ja heidän kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiinsa.

Kysyin haastateltavilta myös, mikä merkitys kouluttajan omakohtaisella kotoutumiskokemuksella heille oli. Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että kouluttajalla oli omakohtainen kotoutumiskokemus. Kouluttajasta tuli osallistujille roolimalli, esimerkki henkilöstä, joka on kenties alun hankaluuksista huolimatta oppinut suomen kielen, työllistynyt, rakentanut elämänsä Suomeen eli onnistunut kotoutumaan. Kouluttajan oma kotoutumistausta motivoi yhteiskuntaorientaatioon osallistuneita itseäänkin opiskelemaan kieltä ja hakeutumaan opintojen pariin.

Hän on käyttänyt myös omaa kokemustaan eli on puhunut siitä, miten hän on tullut Suomeen ja oli aluksi "eksynyt" ja miten suomen kieli oli hänellekin aluksi vaikea. Ja se on totta, suomen kieli on vaikea. Mutta hän on onnistunut. Hän on puhunut omasta kokemuksesta ja antanut meille paljon toivoa. (H7)

Opin ohjaajan ansiosta suunnittelemaan tavoitteeni ja saavuttamaan ne. (P5)

OSALLISEKSI YHTEISKUNTAAN

Kysyin haastateltavilta, kenelle he suosittelevat yhteiskuntaorientaatiota. Vastaajat olivat sitä mieltä, että jokaisen maahanmuuttajan tulisi käydä yhteiskuntaorientaatio. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että kurssi sopii parhaiten alkuvaiheen kotoutumiseen, mutta myös sellaisille henkilöille, jotka ovat asuneet maassa jo pidempään, mutta joiden tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta ovat vähäiset:

Minun mielestäni jokaisen ihmisen, joka muuttaa Suomeen, tulisi käydä tämän kaltainen kurssi. - - Tämän kurssin kautta voi ymmärtää lakia ja

tietää miten voi kotoutua täällä Suomessa ja myös millainen kulttuuri ja minkälaisia tapoja täällä Suomessa on, joita pitäisi noudattaa. (H8)

Sellaisille, jotka eivät tunne suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ihmiset, jotka tulevat tänne turvapaikanhakijana. Tämä olisi tosi hyödyllinen heille. Voisi olla myös turvapaikanhakijoille, jotka ovat olleet jo täällä (pidempään), mutta eivät vielä tunne Suomen yhteiskuntaa. (H7)

Ehdotan, että tämä kurssi jatkuisi, koska on olemassa paljon maahanmuuttajia, jotka eivät tiedä tai osaa näitä asioita. (P5)

Oமாகielinen yhteiskuntaorientaatio ei palvele ainoastaan niitä työikäisiä henkilöitä, jotka ovat siirtymässä työelämään tai jatko-opintoihin. Yhteiskuntaorientaatiosta hyötyvät myös työelämän ulkopuolella olevat henkilöt, kuten kotiäidit ja eläkeläiset. **Oமாகielisen yhteiskuntaorientaation tavoitteena ei ole vain maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen vaan kokonaisvaltaisen osallisuuden vahvistaminen.** Osallistujat olivatkin myös sitä mieltä, että kurssille osallistuminen oli edistänyt heidän ja heidän perheensä kotoutumista.

Varmasti kotoutuminen olisi ollut vaikeampaa, jos en olisi saanut näitä tietoja. (H8)

Mä olen myös ylpeä siitä, että myös mun lapset oppivat ja kuuluvat tähän yhteiskuntaan. (H9)

Varmasti kotoutuminen olisi ollut vaikeampi, koska en olisi saanut niitä tietoja. En olisi oppinut niitä meidän oikeuksista enkä olisi oppinut, mitä meidän pitää tehdä, miten pitää asioida jossain. Eli periaatteessa se olisi ollut vaikeampi. (H8)

Moni haastateltavista vertasi itseään sellaisiin maahanmuuttajiin, jotka eivät olleet osallistuneet yhteiskuntaorientaatioon. He totesivat, että henkilöt, jotka eivät ole käyneet yhteiskuntaorientaatiota eivät myöskään tiedä ja ymmärrä suomalaisen yhteiskunnan rakenteita ja toimintaa.

Olen huomannut, että on selvä ero omien tietojeni ja pidempäänkin Suomessa asuneiden välillä. Kurssin aikana olen saanut oikeita tietoja, aiemmin olin saanut paljon vääristettyjä tietoja henkilöiltä, jotka olivat asuneet Suomessa jo useampia vuosia. Esimerkiksi toimeentulotuen suhteen. (H2)

6. Yhteenveto ja suositukset

Haastateltavat olivat erittäin tyytyväisiä omakieliseen yhteiskuntaorientaatioon. He kertoivat saaneensa monipuolisesti tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Heidän mielestään yhteiskuntaorientaatio toimii parhaiten, jos se annetaan mahdollisimman pian maahan muuttamisen jälkeen. He ovat olleet tyytyväisiä myös yhteiskuntaorientaation opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin. Dialoginen opetusmenetelmä mahdollisti asioiden syvällisen käsittelyn ja antoi tilaa osallistujien omille tiedontarpeille. Dialogisen menetelmän ansiosta yhteiskuntaorientaatio lisäsi osallistujien ymmärrystä monista Suomeen, suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen arvoperustaan liittyvistä asioista ja vahvisti osallistujien kykyä toimia uudessa kotimaassaan. Yhteiskuntaorientaatio on siten vahvistanut haastateltavien suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitsemia kansalaistaitoja.

Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että kurssi toteutettiin heidän äidinkielellään tai kielellä, jota he ymmärsivät hyvin. Omakielisyys oli dialogisten ja osallistavien menetelmien onnistuneen käytön edellytys. Haastateltavat kokivat, että omakielinen yhteiskuntaorientaatio motivoi heitä opiskelemaan niin suomen kieltä kuin ammatinkin ja etsimään töitä Suomesta. He kertoivat, että omakielisen yhteiskuntaorientaation avulla heidän kotoutumisensa Suomeen on edistynyt hyvin.

Arviointiraportin tulosten perusteella voi todeta, että Navigaattori-hankkeessa kehitetty varhaisessa vaiheessa tarjottu omakielinen yhteiskuntaorientaatio edistää hyvin alkuvaiheen kotoutumista. Hankkeen perusteella voi suositella seuraavaa:

SUOSITUS 1. Yhteiskuntaorientaatiota tulee tarjota kaikille kotoutujille pian maahantulon jälkeen, myös työvoiman ulkopuolella oleville.

SUOSITUS 2. Yhteiskuntaorientaation tulee perustua dialogisille opetusmenetelmille.

SUOSITUS 3. Yhteiskuntaorientaatio tulee tarjota kotoutujan omalla kielellä.

SUOSITUS 4. Yhteiskuntaorientaatiota varten tulee luoda valtakunnallisesti yhteneväinen opetusmateriaali.

SUOSITUS 5. Yhteiskuntaorientaation kouluttajien kriteerit on pidettävä riittävän korkeina ja kouluttajille on tarjottava niin sisällöllisesti kuin menetelmällisestikin kattavaa koulutusta.

SUOSITUS 6. Verkko-opetuksena toteutettavaa yhteiskuntaorientaatiota on kehitettävä.

SUOSITUS 1. Yhteiskuntaorientaatiota tulee tarjota kaikille kotoutujille pian maahantulon jälkeen, myös työvoiman ulkopuolella oleville.

Yhteiskuntaorientaation oikea-aikaisuus on tärkeää. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjottu yhteiskuntaorientaatio vaikuttaa positiivisesti kotoutumisprosessiin. Oikea-aikaisuuden lisäksi myös oikeanlainen tieto suomalaisesta yhteiskunnasta auttaa kotoutujaa hänen kotoutumisprosessissaan. Se auttaa korjaamaan huhupuheisiin ja olettamuksiin liittyviä virheellisiä käsityksiä suomalaisesta yhteiskunnasta ja vähentää virheellisiin käsityksiin perustuvia yhteen-törmäyksiä. Parhaimmassa tapauksessa varhain tarjottu yhteiskuntaorientaatio voi estää virheellisten olettamusten muotoutumisen kokonaisuudessaan. On tärkeää varmistaa, että myös yhteiskuntaorientaation jälkeistä kotoutumista tuetaan.

SUOSITUS 2. Yhteiskuntaorientaation tulee perustua dialogisille opetusmenetelmille.

Dialoginen opetusmenetelmä soveltuu hyvin yhteiskuntaorientaatioon. Dialogisuus tähtää tiedon ulkoa oppimisen sijaan opitun asian syvälliseen ymmärtämiseen. Dialoginen opetusmalli huomioi osallistujan omat ajatukset, mielipiteet ja tiedontarpeet. Dialogisen opetusmallin avulla on mahdollista reflektoida ja kyseenalaistaa omia näkemyksiä. Siten se lisää osallistujien ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta, sen toiminnasta ja kulttuurista. Se myös vahvistaa osallistujien suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitsemia kansalaistaitoja ja auttaa heitä toimimaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi dialoginen lähestymistapa luo kursseille sallivan ja luottamusta lisäävän ilmapiirin, jolloin oppiminen, asioiden jakaminen ja refleктоiminen vahvistuvat.

SUOSITUS 3. Yhteiskuntaorientaatio tulee tarjota kotoutujan omalla kielellä.

Yhteiskuntaorientaation kieleksi on syytä valita osallistujien oma äidinkieli tai kieli, jota he osaavat hyvin. Kun yhteiskuntaorientaatio toteutetaan omalla kielellä, on myös dialogisten opetusmenetelmien käyttö mahdollista. Omakieliseltä kouluttajalta on helppo kysyä tarkentavia kysymyksiä ja osallistujien on helppo tuoda esiin omia kokemuksia ja näkemyksiä käsiteltävistä asioista. Suomeksi tai ruotsiksi toteutettu ja kohdekielelle tulkattu koulutus typistyisi helposti yksipuoliseksi informaationjaoksi. Tulkattuna myös väärinymmärrysten mahdollisuus kasvaa eikä kaikkea tietoa välttämättä osaa tai ehdi tulkata. Omakielisyys vahvistaa myös osallisuuden tunnetta.

SUOSITUS 4. Yhteiskuntaorientaatiota varten tulee luoda valtakunnallisesti yhteneväinen opetusmateriaali.

Yhteiskuntaorientaation oppisisältöjen on oltava kattavia ja ajantasaisia. On tärkeää välttää virheellisten tietojen jakamista. Oikeanlainen tieto auttaa kor-

jaamaan mahdollisia virheellisiä käsityksiä Suomesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Oikeanlaisen tiedon avulla suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavat kansalaistaidot voivat vahvistua. Tärkeää on, että Suomessa olisi käytössä valtakunnallisesti yhtenäinen oppimateriaali yhteiskuntaorientaatiota tai vastaavia koulutuksia varten. Esimerkiksi Suomen Pakolaisavun Suomi – yhteiskuntaorientaation oppikirja voisi toimia tällaisena valtakunnallisena materiaalina, jota voidaan tarvittaessa kehittää edelleen. Kirja on käännetty kuudelle eri kielelle ja se on ladattavissa Suomen pakolaisavun sivuilta.

SUOSITUS 5. Yhteiskuntaorientaation kouluttajiksi haluavien kriteerit on pidettävä riittävän korkeina ja heille on tarjottava niin sisällöllisesti kuin menetelmällisestikin kattavaa koulutusta.

Kouluttajiksi haluavien on ymmärrettävä suomalaisen yhteiskunnan rakenteita ja toimintaa. Heidän on hyväksyttävä suomalaisen yhteiskunnan perusarvot, kuten käsitykset tasa-arvosta ja demokratiasta. Heidän on hyvä ymmärtää myös kursille osallistuvien lähtömaan kulttuuria, arvoja ja yhteiskunnallisia olosuhteita. Kouluttajilla olisi hyvä olla myös omakohtainen kokemus kotoutumisesta. Nämä seikat vahvistavat osallistujien luottamusta kouluttajaan. Myös suomen kielen riittävä osaaminen on tärkeää. Korkeakoulutasoisten opintojen suorittaminen on suositeltavaa, mutta niiden puuttuminen ei yksin voi estää muuten soveltuvan henkilön hakeutumista kouluttajakoulutukseen.

Kouluttajakoulutuksen aikana on varmistettava, että osallistujat hallitsevat opettavan sisällön hyvin. Myös ryhmänohjauksen perusteisiin ja dialogisen opetusmenetelmän haltuunottoon on kiinnitettävä huomiota. Teoriaopintojen lisäksi koulutukseen on hyvä sisältyä myös opetustilanteiden havainnointia, niiden reflektointia sekä käytännön opetusharjoittelua ja siihen liittyvää palautekeskustelua.

SUOSITUS 6. Verkko-opetuksena toteutettavaa yhteiskuntaorientaatiota on kehitettävä.

Jotta omakielinen yhteiskuntaorientaatio tavoittaisi myös ne maahanmuuttaneet, jotka asuvat suurten kaupunkien ja kasvukeskusten ulkopuolella, on hyvä kehittää omakielisen yhteiskuntaorientaation verkkototeutusta. On kuitenkin huomioitava, että verkko-toteutuksessa yhteyden ja luottamuksen luominen ryhmässä on haastavaa ja erilaista kuin läsnä ollessa. Lisäksi verkko-opetus on haavoittuvampi, koska siihen vaikuttavat osallistujien käytössä olevat verkkoyhteydet, erilaiset laitteet ja digitaidot. Nämä tulee huomioida yhdenvertaisuuden näkökulmasta, osallisuuden mahdollistamiseksi.

Lähteet

Erätauko. (i.a.). Mikä Erätauko? Saatavilla 15.5.2020 <https://www.eratauko.fi/mika-eratauko/>

Karinen, R. (2020). Kotona Suomessa -pilottihankkeiden kehittävän arvioinnin koontiraportti. Raportteja 45/2020. Uudenmaan ELY-keskus. Saatavilla 15.1.2021 <https://www.doria.fi/handle/10024/180098>

Lahtinen, K., & Kuusiholma, T. (2018). Omalla kielellä alkuun: omakielisten orientaatiojaksojen pilotointi Uudenmaan TE-toimiston uusille kotoutuja-asiakkaille. Uudenmaan ELY-keskus. Saatavilla 28.9.2020 <http://www.doria.fi/handle/10024/159023>

L2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lag 2013:156. Lag om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Saatavilla 24.10.2020 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2013156-om-samhallsorientering-for-vissa_sfs-2013-156

Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 46 enligt regleringsbrevet för 2019. Samhällsorientering för nyanlända. (2020). Dnr 851-127-2020. Saatavilla 20.12.2020 <http://extra.lansstyrelsen.se/integration/Sv/samhallsorientering/Pages/samhallsorientering.aspx>

Opetushallitus. (2012) Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteet. Määräykset ja ohjeet 2012:1. Saatavilla 15.10.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotoutumiskoulutus>

Opetushallitus. (2017) Päivitetyt kotoutumiskoulutuksen toteutumismallit. Saatavilla 15.10.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotoutumiskoulutus>

Sverige för nyanlända. Värden, välfärdsstat, vardasliv. (2010). Statens offentliga utredningar 2010:16. Stockholm: Elanders Sverige AB. Saatavilla 20.1.2021 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2010/03/sou-201016/>

Vanhanen, S. (2018). Ulkoisen arvioinnin raportti. Kotikunta – tukea kotouttamistyöhön kiintiöpakolaisia vastaanottaville kunnille (2016 – 2018). Siirtolaisuusinstituutti.

Vesterlind, M. & Winman, T. (2015). Knowing in practice. The use of dialogue as a pedagogical method in integration work. Nordic Journal of Migration Research.

Yhteiskuntaorientaatio. (i.a. -a). Suomi – yhteiskuntaorientaation oppikirja. Saatavilla 20.8.2020 <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/>

Yhteiskuntaorientaatio. (i.a -b). Yhteiskuntaorientaation kouluttajat. Saatavilla 20.8.2020 <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/yhteiskuntaorientaation-kouluttajat/>

LIITE 1.

Henkilökohtainen palaute Yhteiskuntaorientaatiokurssin osallistujilta

Ohje: Ympyröi oma vastaus. Voit myös kirjoittaa lisätietoja, jos haluat. KIITOS!

يبدنلن فلأ عم تجمل اب فيرعتلأ قرود في نيكراشملا نم ةيخصشلأ لعفلأ دودر
ديرت تنك اذإ ةيفاضلأ تامول عم لاخذلأ اضيأ كنكمي .كتباجلأ لوح قرئاد عض

1. TAUSTATIEDOT: ةيخصش تانايي

a. Sukupuoli عونلا

Nainen ةارم

Mies لجر

b. Koulutus ةيملعتلأ ةيفلخلأ

Ei koulutusta يما

1-6 vuotta 1-6 تاونس

6-9 vuotta 6-9 تاونس

10-13 vuotta 10-13 تاونس

Yliopisto ةعماج

c. Ikä رملأ

alle 20 v. ةنس 20 تحت

20-29 v. 20-29 ةنس

30-55 v. 30- 55 ةنس

56-65 v. 56-65 ةنس

d. Aika Suomessa ادنلنل في تقولا

Vähemmän kuin 1 vuosi ةنس نم لقا 1 vuosi

1-2 v. 1-2 ةنس

2-3 v. 2-3 ةنس

Yli 3 v. 3 نم رثكأ

2. OPETUS JA MATERIAALI

داومل او س يردتل

5: erittäin hyvä
4: hyvä
3: OK
2: melko huono
1: erittäin huono
0: en osaa sanoa

ادج دي ج
دي ج
نس ح
ئيس
ادج ئيس
لوقأ نأ عيطتسا ال

e. Opettajan tapa kohdata kurssin osallistujat: ةرودل ايف نيكراشملا عم (ة)بردملا لماعت قيرط	5	4	3	2	1	0
f. Opettajan kyky opettaa: بيردتل اىل ع بردملا ردم	5	4	3	2	1	0
g. Opettajan asiantuntemus ja asiaosaaminen: هتءافكو (ة)بردملا ربح	5	4	3	2	1	0
h. Mahdollisuus esittää kysymyksiä: ةلئسأل حرط ةينكم	5	4	3	2	1	0
i. Mahdollisuus keskusteluun ryhmässä: ةومجملا ايف ةشقانملا ةينكم	5	4	3	2	1	0
j. Opetuksessa käytetyt opetusmateriaalit (power point-esitykset) جمانرب) بيردتل ايف ةمدختسملا ةيميلعتل داوملا (ة)يميدقتل ضرعل	5	4	3	2	1	0

Haluatko kertoa lisää?

رخا قيلعت اى ءفاض ايف (ن)بغرل (ب)غرل ل

3. SISÄLTÖ

يوتحمل

Kuinka tyytyväinen olet tietoon ja ymmärrykseen, jota sait kuhunkin teemaan liittyen:

عوضاوملا نم عوضوم لك عم هتيقلت يذلا ضرعلاو فعرعلا نع لكاضر ىدم ام

Suomi ja suomalainen kulttuuri ةيدنلنفل تاداعلاو ففاقثلاو ادنلنفل	5	4	3	2	1	0
Suomalainen yhteiskunta يدنلنفل امتجمل	5	4	3	2	1	0
Suomeen muuttaminen ja Suomessa asuminen ادنلنفل يف شيعلاو ادنلنفل يلا لاقتنال	5	4	3	2	1	0
Perhe-elämä ja lapset لافطال او ةيرسأل اياحل	5	4	3	2	1	0
Koulutus ميلعتل	5	4	3	2	1	0
Työ ja toimeentulo ةشيعلا لبسو لمعلا	5	4	3	2	1	0
Terveys ja ikääntyminen Suomessa ادنلنفل يف ةخوخيشلاو ةحصل	5	4	3	2	1	0
Lait ja oikeuden toiminta Suomessa ادنلنفل يف قوقحل او نوناقلا	5	4	3	2	1	0
Politiikka ja vaikuttaminen Suomessa ادنلنفل يف ذوفنلاو ةسايسلا	5	4	3	2	1	0

4. KURSSI KOKONAISUUTENA

عوم جم قرودل

Mitä mieltä olet väittämistä?

قرودل هذه يف كئي آر وه ام

a. Kurssi oli minulle hyödyllinen. يل قيسنل اب ادج قديفم قرودل تناك	5	4	3	2	1	0
b. Kurssi oli kiinnostava. مامتهال قريشم قرودل تناك	5	4	3	2	1	0
c. Kurssilla oli hyvä tunnelma. قديج تناك قرودل ءاوجأ	5	4	3	2	1	0
d. Kurssilla käydyt keskustelut olivat minusta tärkeitä. يل قيسنل اب قمم قرودل اب تراد يتل تاراول او تاشاقنل	5	4	3	2	1	0
e. Tasapaino uuden tiedon ja keskustelun välillä oli hyvä. تاشقانمل او قديجل تامولعمل نيب ديج قفاوت كانه ناك	5	4	3	2	1	0
f. Kurssin ansiosta ymmärrän paremmin oman kotikunnan palveluita ja toimintaa. امدقت يتل تامدخلل امهف رثكا تحبصأ سروكلل اذه دعب يتيدلب	5	4	3	2	1	0
g. Kurssin ansiosta osaan hoitaa paremmin omia asioitani. قيدلبل تامدخو يتنيدمل مهف لصفأ انأ، لالحل عيبطبو لصفأ لكشب ينووش لحو لامعتل يننكميو	5	4	3	2	1	0
h. Suomen historiaan tutustuminen oli minusta hyödyllistä. يل قيسنل اب اديفم ناك ادنلنف خيرات ىلع فرعتل	5	4	3	2	1	0
i. Kurssin ansiosta tunnen paremmin oikeuksiani ja velvollisuuksiani Suomessa. تايلوؤسمل او قوقحلل لصفأ مهف ينيطعي عيبطلاب اذه ادنلنف يف	5	4	3	2	1	0

j. Ymmärrän nyt paremmin, miten suomalainen yhteiskunta toimii. يبدلنفل اعمتجل ل م عي فيك لضفأ لكشب مهفأ نال	5	4	3	2	1	0
k. Kurssin tempo oli hyvä. ادج دي ج قرودل طمن ناك	5	4	3	2	1	0
l. Minun oli helppo seurata kurssin opetusta ja omaksua uutta tietoa. تامول عمل او سردل مهف (هبوعص دج مل) لهسل ن م ناك قديجل	5	4	3	2	1	0

Haluatko kertoa lisää?

1. MIKÄ OLITÄRKEINTÄ, MITÄ KURSSILTA SAIT TAI OPIT? قرودل ن م قيلع (ي)تلصح و (ي)تملعت يذل مهمل ايشل وه ام
2. MIKÄ KURSSILLA OLITUONOA? قرودل اب عيدرل ايشل وه ام

LIITE 2.

Haastattelukysymykset yhteiskuntaorientaatioon osallistuneille

1. Kerrotko kuka olet ja kuinka kauan olet asunut Suomessa? Millä paikkakunnalla asut?
2. Olet käynyt omakielisen yhteiskuntaorientaation. Kerro omin sanoin, mistä kurssilla oli kyse, miksi kurssi järjestettiin.
3. Millaista uutta tietoa sait suomalaisesta yhteiskunnasta?
4. Suhtaudutko kurssin käytyäsi eri tavalla Suomeen ja suomalaisiin? Miten asenteesi suomalaisiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan muuttuivat kurssin aikana?
5. Miten kurssille osallistuminen muutti käyttäytymistäsi tai toimintaasi tai tulevaisuudensuunnitelmiasi?
6. Mitä asioita kurssilla olisi mielestäsi hyvä käsitellä enemmän?
7. Miten kurssi auttoi sinua kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan?
8. Kenelle suosittelet kurssia? Kenen olisi hyvä käydä kurssi? Miksi?
9. Huomaatko eron niihin sukulaisiin, ystäviin tai tuttaviiin, jotka eivät ole kurssia käyneet? Erilainen vai samanlainen ymmärrys yhteiskunnasta?
10. Mitkä muut asiat yhteiskuntaorientaation lisäksi ovat auttaneet sinua ymmärtämään paremmin suomalaista yhteiskuntaa?
11. Mikä merkitys oli sillä, että kurssi oli omalla äidinkielelläsi?
12. Mikä merkitys on sillä, että kouluttaja ei ole syntynyt Suomessa? Mikä merkitys on sillä, että kouluttajalla on omakohtainen kokemus kotoutumisesta?
13. Millainen ilmapiiri kurssilla oli?
14. Miten kuvaat kurssin opetustapaa?

pakolaisapu.fi
yhteiskuntaorientaatio.fi
finland.iom.int
diak.fi

| NAVIGAATTORI |

Yhteiskuntaorientaation oppikirja on tuotettu osana Navigaattori-hanketta (2018–2021), joka toteutetaan yhdessä Suomen Pakolaisavun, Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston tuella. Hanke tukee kuntia pakolaisten vastaanottotyön ja alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kehittämisessä.

[facebook.com/
pakolaisapu/](https://facebook.com/pakolaisapu/)

[twitter.com/
Pakolaisapu](https://twitter.com/Pakolaisapu)

[instagram.com/
pakolaisapu/](https://instagram.com/pakolaisapu/)

[linkedin.com/company/
suomen-pakolaisapu-ry-
finlands-flyktinghjelp-ry-/](https://linkedin.com/company/suomen-pakolaisapu-ry-finlands-flyktinghjelp-ry-/)